

בין הלאומיות הפשיסטית לזו הקומוניסטית. הלאומיות של ימינו מיושנת ואקטואלית בזמנית. היא מיושנת משום שבעקבות חבירתן ההכרחית של האומות ליצירת גושים תחת סמכותן העליונה של החזקות מכול – הכרח המוכתב למעשה כבר על ידי התפתחות טכנולוגיית הנשק – איבדה המדינה הריבונית הנפרדת, לפחות באירופה המתקדמת, את מהותה ההיסטורית. רעיון הלאום, שאיחד בעבר את שותפות האינטרסים הכלכליים של האזרחים החופשיים והעצמאיים מול המכשלות הטריטוריאליות של הפיאודליזם, נעשה בעצמו מכשלה בפני הפוטנציאל הברור של החברה כמכלול. אולם הלאומיות גם אקטואלית מפני שרעיון הלאום המסורתי והעמוק ביותר מבחינה פסיכולוגית, המוסיף לבטא את האינטרסים המשותפים של הכלכלה הבינלאומית, עדיין ניחן בהשפעה כה גדולה, שביכולתו לרתום מאות מיליוני אנשים למטרות שלא ייתכן שיחשיבו באמת למטרותיהם האישיות. אפילו הלאומיות כבר כמעט חדלה להאמין לעצמה, אך היא מוסיפה לשמש אמצעי פוליטי יעיל ביותר המניע אנשים להתעקש לשמר מצב עניינים שאבד עליו הכלח מבחינה אובייקטיבית. מסיבה זו, הלאומיות, בהיותה דבר שאינו ראוי במיוחד כשלעצמו ושיש בו מעין עיוורון מתוך בחירה, סיגלה לעצמה היום מאפיינים גרוטסקיים. אמנם מורשתן של תפיסות שבטיות ברבריות ופרימיטיביות לא חסרה לה מעולם, אבל זו רוסנה כל עוד הבטיח הליברליזם את זכויותיו של הפרט גם בפועל, כתנאי לרווחתו של הכלל. רק בעידן שכבר עברה את